

ORYINAŁ (22) *sb m*

-ri- (18), -ry- (4); zawsze -gi-.

o jasne, a pochylone.

sg *N* oryinał (1). ◇ *G* oryinału (5). ◇ [A oryinał.] ◇ *I* oryinał(e)m (2). ◇ [L oryinałe.] ◇ *pl N* oryinały (1). ◇ *G* oryinałów (5); -ów (4), -(o)w (1). ◇ *A* oryinały (4). ◇ *I* oryinałmi (1). ◇ (*lat.*) *pl A* originalia (3).

Sł stp brak, Cn: oryginał abo oryinał, Linde XVII – XVIII w.

1. Rzecz autentyczna, nie będąca kopią (13) :

a. O dokumentach prawnych; originale JanStat, Cn; tabula authentica Cn (10) : (*nagł*) Wróćanie Originalów w tóyże Ziemi. (-) IZ Połowie tóyże źemie Gołtyńkiéy/ próšili: áby zapisy w Aktá Ziemié/ álbo Grodzkié z inźnych ksiąg introdukowáné/ tym którzy ie introdukuia były zaś wróćané y nie hánowáné. Tedy im to óstrzegamy: y wróćać Originália [!]/ iáko fie to y wźędzie indzie záchowywa rołkázuiemy. *SarnStat* 813 [*idem* 822, 1153]; y káždému do Woiewódtwá iego Káncłérze náłzy *autenticè* pod Pieczęciá náłżá Extráktý wydáwác iá powinni/ wftáwuiać y znáydúiać: iż im tákowa wiára ma byđz dána/ iáko wláśnie gđzieby Oryinały lámé okazáné były. *SarnStat* 1027, 822 [2 r.], 1153 [2 r.]; [Szołtys w tej wsi ma młyn, rołá i karczmę, kurów bierze 12, jajec kóp 3, nescitur quo iure, bo oryginału nie pokazał, jedno contractum venditionis et resignationis scultetiae i dał sprawę, że tego dawno używa. *LustrKraK* II 31].

Wyrażenie: »z oryginału wyjęty« = *sumptus ex originali JanStat* [*szyk* 1:1] (2): Który lift y formá álbo kopia wyięta z oryginału ták fie lámá w łobie ma. *SarnStat* 953, 952.

Szeregi: »kopije i oryginały« (1): przereczoné lifty y Przywileie/ których wyrozumienie z kopiy y z oryginałów wyięté [*quarum tenor de copiis sumptus originalibus JanStat* 1018] [...] odnawiamy *SarnStat* 952.

»oryinały i transumpty« (1): áby Conłtuticię/ Ordynácię/ y Dekréty terázniey[że [...] mocnie chowané y po Kościołách publikowané były/ y ich Originály y tránsumpty [*originalia vel transumpta JanStat* 199] w Kápitułách chowáli *SarnStat* 924.

b. O Piśmie Św. (3) : Zgodę Doktorow świętych iáko oni fie około wykłádu tego oryginału zgadzáli/ obwołał wźyfték świátá Chrześciánłkiego okrąg. *WujJud* 35v.

Zwrot: »z oryginałem się zgadzać« (1): ábyłmy ich piłmá wedle łznuru Apołtolłkiego doświadczáli/ á dáley im nic niewierzyli/ iedno poki fie z oryginałem zgadzáia. *WujJudConf* 35v.

Wyrażenie: »z oryginałmi zniešiony [= *porównany*]« (1): ktory [*egzemplarz*] od Lowánłkich Theologow pilnie ieft przeyrzány/ poprówiony/ y z oryginałmi Graeckimi/ Syryiłkimi y z Lácińłkimi łtárymi piłánymi księgámi zniešiony *WujNT przedm* 17.

2. To, z czego się coś wywodzi, początek czegoś (tu w polemikach religijnych o początkach kościołów i wyznań) [w tym: czyj (6): G sb (3), pron poss (3)] (7) : Y łam oryginał pokázuię/ iż tá łzkołá [*nowoaryjanie*] z pieklá wyłzłá [...] / gđyż niechce byđz/ áni v żydow/ áni v pogánow/ áni v krześcianow/ nád ktore cechy w tym okręgu źiemłkim inźzego niemáłz/ tylko piekielny. *PowodPr* 35.

Zwroty: »oryinał okazać (*a. pokazać, a. ukazać*)« [*szyk zmienny*] (4): choćiaż vkázác niemożecie Originalu Kościołá Genewłkiego/ iedno od Kálwiná/ áni Witęberłkiego iedno od Lutrá. *WujJud* 118,

135v, 136; Niech nam pokażą oryginały fwyh kościołow/ ták porządnie od czáfow Apoštołfkich aż do nas przez łuccełłią poštepuiące/ iáko my łwe pokázuie. *WujNT* 676.

»oryinał [od kogo] prowadzi« (1): to nie iełt Kościoł Chriftołow/ ktory nie iełt Apoštołki: to iełt/ ktory Oryinału łwego od ktorego Apoštołá Chriftołowego/ przez łuccełłią y porządne po łobie Pálterzow náłtepowanie nieprowadzi *WujJud* 132.

»oryinał swoj wywieść« (1): Gnieźniełki/ Krákwłki/ y infze Kościoły/ aż do tych dźiśieyłzych Bifkupow Oryinały łwe porządne wywieść mogą. *WujJud* 135.

Wyrażenie: »oryinał Kościoła« (3): Tertullian do Heretykow ták mowi: Niech okażą Oryinały Kościołow łwoich/ niech okażą porządek Bifkupow łwoich/ ták iednego zá drugim od początku poštepuiących/ żeby pierwłzy on Bifkup/ ktorego z Apoštołow álbo z Apoštołfkich mężów [...] miał przodka albo ordynatorá łwego. *WujJud* 135v, 118; *WujNT* 676; [*WujPosN* 1584 I 353].

Szereg: »oryinały i przodki« (1): Przeto gdyż oni Oryinałow/ y przodkow łwoich po łobie porządnie od Apoštołow aż do nich poštepuiących okázac niemogá/ iáko my okazuiemy; znák pewny iełt/ że ich kościoły Apoštołfkie nie łą. *WujJud* 136.

3. Początek, źródło, pierwowzór (2) : A co łie dotycze o zwyżay y Ceremonie tego Sákrámentu/ rzecz pewna/ że ten nayleplłzy obyczay iełt/ ktory łie z oryginałem łwym/ to iełt z włtáwą Páńłką y z podániem Apoštołfkim zgadza/ iáko nabliżey. *WujJudConf* 177v; [miłość dar Boży iełt. Nie ináczey iáko y Oryinał miłości s ktorey pochodzi/ ktora iá od Bogá bierzemy/ to iełth/ wiárá ona prácuiąca przez miłość *GilPos* 47v; Wypifuiie tám bowiem Piotr łwięthy Oryinał/ łkad łie rodzą Krześciánie w Syny Boże/ iże z Bogá przez łłowo iego łwięthe *GilPos* 83v; A ták iáko s pirwłżego złęgo Oryinału Szátaná do złęgo był przywiedziony y iełt człówek *GilPos* 95v].

[*Wyrażenie:* »oryinał apostolski«: Náłżego dopiero wieku że narod Polłki rozróźnił łię Wiárą á Nabożeńłtwem/ iedni iż tu Papieża we włzyłtkim łłucháią/ á drudzy według Oryinału Apoštołfkiego/ y pierwłżego łtárożytnego Kościołá [...] tylko przy [...] włtáwách Kryłtołowych łię popifuią *Respons* Dv; A iż więc nabesłpieczniey do łámego źrzdłá/ wroćcie łię do Oryinału Apoštołfkiego/ według Płłmá S. włzyłtkę náukę y Sákrámenty/ á nabożeńłtwo reformuiąc *Respons* K4v.]

[*Szereg:* »oryinał abo początek«: Ale powiedáią/ że łie o Originale ábo początku łpowiedzi Iezuitá [...] nie zgadza łam z łobą *WujPosŚw* 1584 613.]

W przen (1) : iáko zásię wálłzych Miłtrzow włtáwiczna niezgodá pokázuie/ iż łie oni niezboźnie tego oryginału/ ktory im Syn Boży zámknął/ wártogłownymi rozumy chwytáią. *WujJud* 36.

Synonim: 3. początek.